

‘નિયમસાર’ ૨૬૩ કળશ છે.

મુક્ત્વા ભવ્યો વચનરચનાં સર્વદાતઃ સમસ્તાં
નિર્વાણસ્ત્રીસ્તનભરયુગાશ્લેષસૌખ્યસ્પૃહાઢયઃ ।
નિત્યાનંદાઘતુલમહિમાધારકે સ્વસ્વરૂપે
સ્થિત્વા સર્વ તૃણમિવ જગજ્જાલમેકો દદર્શ ॥૨૬૩॥

... પડિક્કમણા અને પચખાણમાં પણ વચનરચનાને છોડી એ તરફના વિકલ્પને પણ છોડી આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એનો અનુભવ કરવો, એની દષ્ટિ કરીને એનો અનુભવ કરવો ત્યારે તેને ધર્મની શરૂઆત થાય છે. આહાહા...! આમ છે. પંચમભાવ એ પારિણામિકભાવ, ધ્રુવભાવ, અચળ અનાદિઅનંત નિત્યાનંદ સત્તા જે છે તેને અનુભવવો, તે તરફ દષ્ટિ કરીને વેદન કરવું એનું નામ ધર્મ છે.

એટલે કહે છે કે ‘આમ હોવાથી,...’ એટલે કે વચન અને વચનના વિકલ્પો પણ છોડ્યા હોવાથી ‘મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના પુષ્ટ સ્તનયુગલ...’ કેવળજ્ઞાનરૂપી પુષ્ટ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પુષ્ટ. આહાહા...! કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન એ પુષ્ટ છે. ‘સ્ત્રીના પુષ્ટ સ્તનયુગલના આલિંગનસૌખ્યની સ્પૃહાવાળો...’ જેને કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શનની સ્પૃહા છે, એને સ્પર્શવાનો જેને ભાવ છે... આહાહા...! એને અહીંયાં સમકિત્તી કહેવામાં આવ્યો છે. જેનું ધ્યાન વસ્તુ ઉપર છે અને જેના પરિણામમાં કેવળજ્ઞાનની સ્પૃહા છે. બીજી કોઈ ચીજની ઈચ્છા નથી. આહાહા...! ધ્યાનમાં ધ્યેય લેવું, ધ્યાનમાં ધ્યેય લેવું અને સાધ્યમાં કેવળજ્ઞાન લેવું. પૂર્ણ સ્વરૂપ એમ કહે છે.

પૂર્ણ ‘મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના પુષ્ટ...’ પુષ્ટ સ્વભાવ એનો. એના ‘આલિંગન સૌખ્યની સ્પૃહાવાળો...’ આહાહા...! જેને કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન ને અનંતઆનંદ જોવે છે, એવી જ જેને અંતરમાં સ્પૃહા છે. કોઈ જાતનો વિકલ્પ, બીજી જાતનું લેવું-દેવું કાંઈ છે નહિ. આવી જેને સ્પૃહા અંદર છે. એ ‘ભવ્ય જીવ...’ એ ભવ્ય જીવ. એ લાયક જીવ છે. આહાહા...! ‘સમસ્ત વચનરચનાને સર્વદા છોડીને,...’ સમસ્ત વચનરચનાને (એટલે) દ્રવ્યશાસ્ત્ર અને દ્રવ્ય

* સ્તુતિ = દેવ અને મુનિને વંદન. (ધર્મકથા, સ્તુતિ અને મંગળ થઈને સ્વાધ્યાયનો પાંચમો પ્રકાર ગણાય છે.)

પડિક્કમણાના શબ્દો, એને સર્વદા છોડીને. આહાહા...! ઝીણી વાત બહુ, ભાઈ! એકલો ભગવાન અંદર બિરાજે (છે). પૂર્ણાનંદ અને પૂર્ણ શાંતિનો સાગર, જેમાં વિકલ્પનો અવકાશ નથી, જેમાં ભેદનો અવસર નથી એવો જે અભેદ સ્વભાવ, તેની પુષ્ટિ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન... આહાહા...!

એવી 'સ્પૃહાવાળો ભવ્ય જીવ સમસ્ત વચનરચનાને સર્વદા છોડીને, નિત્યાનંદ આદિ અતુલ મહિમાના ધારક...' આહાહા...! પ્રભુ કેવો છે? નિત્યાનંદ છે. નિત્ય આનંદ છે. અતીન્દ્રિય અતીન્દ્રિય આનંદ, અનંત અતીન્દ્રિય આનંદથી નિત્ય ભરેલો છે. આહાહા...! એવા 'નિત્યાનંદ આદિ...' આદિ એટલે નિત્યાનંદ, અનંત આનંદ, અનંત જ્ઞાન, અનંત શાંતિ, અનંત પ્રભુતા, અનંત નિર્વિકલ્પતા 'આદિ અતુલ મહિમાના ધારક...' જેની કોઈ તુલના નથી. જેની કોઈ મહિમા નથી, જેને કોઈની બહારની મહિમા અને માહાત્મ્ય નથી.

'અતુલ મહિમાના ધારક નિજસ્વરૂપમાં સ્થિત રહીને,...' નિજ સ્વરૂપમાં સ્થિત રહીને. આહાહા...! 'એકલો (નિરાલંબપણે)...' સ્વરૂપ ચૈતન્યમૂર્તિ નિત્ય છે. અનાદિઅનંત સત્ સત્તા જેની છે એના આલંબન વડે અને બીજા બિલકુલ નિરાલંબન વડે. બીજું કોઈ આલંબન નહિ. આહાહા...! એ વડે 'સર્વ જગતજાળને...' આહાહા...! માન, સન્માન, પૈસા, લક્ષ્મી, આબરૂ, કીર્તિ, મોટપ, મહિમા, જગતની પદ્વી. અનેક પ્રકારનું જગત, સર્વ જગત. 'સર્વ જગતની જાળને...' ઓહોહો...! '(સમસ્ત લોકસમૂહને) તૃણ સમાન (તુચ્છ) દેખે છે.' ભગવાનઆત્માને નિત્યાનંદ દેખે છે. એ સિવાય આખી દુનિયાને તૃણ સમાન દેખે છે. આહાહા...!

પ્રભુને અનાદિ શાશ્વત, નિત્યાનંદ ને અનાદિઅનંત સત્તાવાળો ભાળે છે. એ સિવાય બધા વિકલ્પથી માંડીને બધી જગજાળ, એને છોડીને 'તૃણ સમાન (તુચ્છ) દેખે છે.' આહાહા...! ચક્રવર્તીના રાજ અને ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનોને ધર્મી તૃણ સમાન જાણે છે. આહાહા...! જેમ તરણાની કિંમત નથી એમ ઇન્દ્રજાળ અને ચક્રવર્તીના પદની પણ આત્માના સમકિતના ધ્યેય એવા આત્માની કિંમત આગળ તૃણ સમાન છે. આહાહા...! આજ તો એકદમ બે ભાગ પાડ્યા. જેને નિત્યાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ ચૈતન્યની જેને અવલંબનની દશા પ્રગટી છે તે પોતાના સિવાય વિકલ્પથી માંડીને બધી જગજાળ, એને તૃણ સમાન જાણે છે. મોટી પદવી મળે તોપણ તૃણ સમાન જાણે છે. આહાહા...! તીર્થંકરની પદવી પણ સમકિતી તૃણ સમાન જાણે છે. પદવી એટલે શું? એ તો જે ભાવે તીર્થંકરગોત્ર બાંધ્યું એ ભાવનો નાશ થાય ત્યારે તે પ્રકૃતિનો ઉદય આવે. એની કિંમત શું? આહાહા...! જે ભાવે તીર્થંકરગોત્ર બાંધ્યું, એ ભાવનો નાશ થાય ત્યારે કેવળીને તીર્થંકર પ્રકૃતિનો ઉદય આવે. આહા...!

અહીં તો 'સર્વ જગતજાળ...' આહાહા...! આત્મા સિવાય કાંઈ કિંમતી, વિસ્મય, અધિક, આશ્ચર્યકારી જગતમાં કોઈ ચીજ છે જ નહિ. આહાહા...! એમ અંતરમાં જાણીને '(સમસ્ત લોકસમૂહને) તૃણ સમાન (તુચ્છ) દેખે છે.' આહાહા...! સમસ્ત જગત. ઇન્દ્રના ઇન્દ્રાસનો

પણ તૃણ સમાન દેખે છે. ચૈતન્યરત્ન જ્યાં હાથ આવ્યું... આહાહા...! જેમાં અનંતગુણ ભર્યા છે, જેમાં અનંતગુણની રાશિનો પિંડ છે, જેના ગુણની સંખ્યાનો જ્યાં પાર નથી એવો પ્રભુ જેને દષ્ટિમાં અંદર આવ્યો, કહે છે કે એને બધું તૃણ સમાન છે. એ સિવાય કોઈ ચીજ... આહાહા...! અબજો રૂપિયા પેદા થાય અને ચક્રવર્તીનું પદ મળે અને ઇન્દ્રાસન મળે, મહિને પાંચ-પચ્ચીસ હજારના પગારની પદવી મળે (તોપણ) એને તૃણ સમાન જાણે. આહાહા...! ક્યાં ભગવાન અને ક્યાં એ! ક્યાં પ્રભુ અને ક્યાં એ! ક્યાં હીરો અને ક્યાં પથરો! ચૈતન્યહીરો. અનંત અનંતગુણથી ચૈતન્યચમત્કારથી ભરેલો, જેને એક ક્ષણમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક મારા તરીકે માનવાનું નહિ પણ જાણવા તરીકે તે વ્યવહાર છે. આહાહા...! પોતાનો સ્વભાવ જ જાણે છે એ તો. એવા જીવને આખું જગત તૃણ સમાન લાગે છે. આહાહા...! આવો માર્ગ! અહીં તો એક જરીક કાંઈક અનુકૂળ આમ હોય, કપડા સારા પહેર્યા, દાગીના સારા પહેર્યા કે છોકરાના લગ્નનો પ્રસંગ હોય ત્યાં હોંશું ને હરખ (થઈ જાય). આહાહા...! અહીં તો કહે (છે), આખી દુનિયા. ઓહોહો...!

મુમુક્ષુ :- મુનિ પાસે દુનિયા હતી જ ક્યાં તે છોડે?

ઉત્તર :- બહાર છે ને? અહીં તો બહાર છે ને. બહાર છે તેનું લક્ષ છોડવું. વસ્તુ તો છૂટેલી જ છે, વસ્તુ કાંઈ આત્મામાં છે નહિ. આહાહા...! એને તૃણ સમાન દેખે છે એમ કીધું. એને કાંઈ માને નહિ. એને તૃણ સમાન દેખે છે. આહાહા...! વસ્તુના સ્વભાવની આગળ ચૈતન્યના સ્વભાવની આગળ આખા જગતને તૃણ સમાન દેખે છે. મારા તરીકે તો નહિ પણ તૃણ સમાન જાણે છે. આહાહા...!

મુનિરાજ ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’નો ઇ કળશ છે. આહાહા...!

‘એવી રીતે (શ્રી મૂલાચારમાં પંચાચાર અધિકારને વિષે ૨૧૯મી ગાથા દ્વારા) કહ્યું છે કે :-’

“परियदृणं च वायण पुच्छण अणुपेक्खणा य धम्मकहा ।
थुदिमंगलसंजुत्तो पंचविहो होदि सज्झाउ ।।”

ગાથાર્થ :- આહાહા...! કહે છે કે ‘પરિવર્તન (ભણેલું પાછું ફેરવી જવું તે),...’ એ વિકલ્પ રાગ (છે). આહાહા...! ‘વાચના (શાસ્ત્ર વ્યાખ્યાન),...’ કરવું એ રાગ. આહાહા...! એ ધર્મ નહિ, એ ધર્મનું કારણ નહિ. ‘પૃચ્છના (શાસ્ત્રશ્રવણ),...’ શાસ્ત્ર શ્રવણ પૂછવું આદિ. આહાહા...! એ પણ વિકલ્પ છે. એ પણ એક રાગની જાળ છે. આહાહા...! પ્રભુ જ્યાં ચૈતન્યમૂર્તિ નિષ્ક્રિય રાગની ક્રિયારહિત એવો નિર્મળાનંદ પ્રભુ, એની પાછળ આ શાસ્ત્રનું વાંચન આદિ પણ કહે છે કે વિકલ્પ અને તુચ્છ છે. આહાહા...! એની મહિમા કરવા જેવી નથી.

‘અનુપ્રેક્ષા (અનિત્યત્વાદિ બાર અનુપ્રેક્ષા)...’ બાર અનુપ્રેક્ષા વિચાર આહાહા...! એ બધો

શુભભાવ સ્વાધ્યાય છે. એ કોઈ આત્માનું સ્વરૂપ નથી. આત્માના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિનું સાધન પણ એ નથી. આહાહા...! સ્વરૂપ અંદર ચિદાનંદ આત્મા, એનું સાધન એ નથી. આહાહા...! અહીં તો અનુપ્રેક્ષા, એ ચાર બોલ થયા. હવે ધર્મકથા જે પાંચમો બોલ છે ‘ધર્મકથા...’ એની ભેગું ‘(૬૩ શલાકાપુરુષોનાં ચરિત્રો)...’ નું વર્ણન. એમાં ભેગું સ્તુતિ અને મંગળ. ભેગું સ્તુતિ અને મંગળ પણ ભેગવવું. એ ધર્મકથાની સાથે. એમ થઈને પાંચ પ્રકાર થયા. એ સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર. આહાહા...!

‘ધર્મકથા...’ અને ભગવાનની સ્તુતિ, દેવ અને મુનિને વંદન. ધર્મકથા, સ્તુતિ અને મંગલ થઈને સ્વાધ્યાયનો પાંચમો પ્રકાર છે. એ સ્વાધ્યાયનો પાંચમો ભેદ છે. આહાહા...! એ સ્વાધ્યાય એક વિકલ્પ છે, કહે છે. આહાહા...! નિર્વિકલ્પ ચૈતન્ય ભગવાન, એમાં જેનો સ્પર્શ પણ નથી. આહાહા...! સ્તુતિ અને સ્તવન, માંગલિક સ્વાધ્યાયમાં નાખ્યું. એ નહિ, એ શુભ છે. આહાહા...! આકરી વાતું (લાગે) લોકોને. ‘ધર્મકથા...’ એ પાંચમો બોલ સ્વાધ્યાયનો છે. એની સાથે ભગવાનની, તીર્થંકરની, મુનિની સ્તુતિ અને એનું માંગલિક એ ધર્મકથામાં ભેગું નાખી અને એ પાંચમી સ્વાધ્યાય છે. એ પાંચેય સ્વાધ્યાય છે. કીધું ને? ‘પરિવર્તન, વાચના, પૃચ્છના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા—આમ પાંચ પ્રકારનો, સ્તુતિ તથા મંગળ...’ એ ત્રણ થઈને એક. એમ થઈને પાંચ સ્વાધ્યાય છે. આહાહા...! સ્વાધ્યાય છે એટલે? સ્વ-અધ્યાય છે એમ નહિ. એ સજ્જાય છે. એ ગાથામાં આવી ગયું છે પહેલા. એ સજ્જાય છે, વિકલ્પ છે, એક રાગ છે. આહાહા...! પ્રભુ તો એ સ્તુતિ અને રાગ વિનાનો છે. એમાં સ્તુતિ અને માંગલિકનો વિકલ્પ પણ છે નહિ. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- સ્વાધ્યાયને તો પરમ તપ કહ્યું ને.

ઉત્તર :- એ સ્વાધ્યાય આત્માનો. સ્વ-અધ્યાય .. પોતાના આનંદનો અનુભવ, નિર્વિકલ્પ શાંતિ અને આનંદનો અનુભવ, એ ઉત્તમ માંગલિક છે. આહાહા...! એ તપ છે. તપની વ્યાખ્યા કરી હતી.

અંતરમાં આનંદસ્વરૂપનું પરિતપન, શાંતિની વૃદ્ધિ, આનંદની વૃદ્ધિ, શુદ્ધિની વૃદ્ધિ એને અહીંયાં તપસ્યા કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આ અપવાસ આદિ ને તપસ્યા એ તો લાંઘણ છે. એ બહારના નિમિત્ત છે. આહાહા...! આકરી વાત છે, ભાઈ! ધર્મ અને સંસાર બે તદ્દન ઊલટા. આહાહા...! ક્યાં ભગવાનઆત્મા. ત્યાં કહે છે કે આ પાંચ પ્રકારની સ્તુતિ પણ નથી. આહાહા...!

હવે આમાં વાદવિવાદ કોની સાથે કરવો? એ કહેશે આગળ. આવા પ્રકાર છે તો કોની સાથે વાદવિવાદ કરીશ તું? એકકોર એકલો ભગવાન જ છે અને એક બાજુ બધા વિકલ્પની જાળથી માંડી આ જગત છે. આહાહા...! એમાં સૂક્ષ્મ વિકલ્પથી પણ વાંચન અને એનાથી પણ કાંઈક ધર્મ થાય... આહાહા...! આવી ગયું ને? વાચના આવી ગયું ને? વાંચનમાંથી એ

ફેરવવામાંથી, એ શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવાથી, પ્રશ્ન પૂછવાથી... આહાહા...! બાર પ્રકારની અનુપ્રેક્ષાનો વિચાર કરવાથી અને ધર્મકથા ને સ્તુતિ અને મંગલ એટલે એ ત્રણ થઈને એક અને ઓલા ચાર, એ પાંચ સ્વાધ્યાય છે. એ આત્માની દશા નહિ. આહાહા...!

એક બાજુ કહે કે આગમનો અભ્યાસ કરવો. એ સ્વલક્ષી. ત્યાં સ્વલક્ષનું જોવું. અહીં કહે છે, પણ જો લક્ષ નથી તો એ અભ્યાસ રાગ છે, વિકલ્પ છે. અંતર આનંદનો નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, અનંત આનંદ અને અનંત જ્ઞાન, અનંતગુણથી ભરેલો નિર્વિકલ્પ ચીજ, એની આગળ વિકલ્પથી માંડીને આખું જગત તૃણ સમાન છે. આહાહા...! જે ભાવે તીર્થકરગોત્ર બંધાય એ ભાવ પણ સ્વરૂપની આગળ તૃણ સમાન છે. આહાહા...! આવું હવે બેસવું.

ગાથા-૧૫૪

જદિ સક્કદિ કાદું જે પડિકમણાદિં કરેજ્જ જ્ઞાણમયં ।

સત્તિવિહીણો જા જઇ સદ્દહણં ચેવ કાયવ્વં ।।૧૫૪।।

યદિ શક્યતે કર્તુમ્ અહો પ્રતિક્રમણાદિકં કરોષિ ધ્યાનમયમ્ ।

શક્તિવિહીનો યાવદ્દાદિ શ્રદ્ધાનં ચૈવ કર્તવ્યમ્ ।।૧૫૪।।

અત્ર શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાનાત્મકપ્રતિક્રમણાદિકમેવ કર્તવ્યમિત્યુક્તમ્ ।

મુક્તિસુંદરીપ્રથમદર્શનપ્રાપ્તતાત્મકનિશ્ચયપ્રતિક્રમણપ્રાયશ્ચિત્તપ્રત્યાખ્યાનપ્રમુખશુદ્ધનિશ્ચયક્રિયાશ્ચૈવ કર્તવ્યાઃ સંહનનશક્તિપ્રાદુર્ભાવે સતિ હંહો મુનિશાર્દૂલ પરમાગમમકરંદનિષ્પન્દિમુખપદ્મપ્રભ સહજવૈરાગ્યપ્રાસાદશિખરશિખામણે પરદ્રવ્યપરાહ્મમુખસ્વદ્રવ્યનિષ્ણાતબુદ્ધે પજ્ચેન્દ્રિયપ્રસરવર્જિત-ગાત્રમાત્રપરિગ્રહ । શક્તિહીનો યદિ દગ્ધકાલેઽકાલે કેવલં ત્વયા નિજપરમાત્મતત્ત્વશ્રદ્ધાનમેવ કર્તવ્યમિતિ ।

કરી જો શકે, પ્રતિક્રમણ આદિ ધ્યાનમય કરજે અહો!

કર્તવ્ય છે શ્રદ્ધા જ, શક્તિવિહીન જો તું હોય તો. ૧૫૪.

અન્વયાર્થ :- [યદિ] જો [કર્તુમ શક્યતે] કરી શકાય તો [અહો] અહો! [ધ્યાનમયમ્] ધ્યાનમય [પ્રતિક્રમણાદિકં] પ્રતિક્રમણાદિ [કરોષિ] કર; [યદિ] જો [શક્તિવિહીનઃ] તું શક્તિવિહીન હોય તો [યાવત્] ત્યાં સુધી [શ્રદ્ધાનં ચ એવ] શ્રદ્ધાન જ [કર્તવ્યમ્] કર્તવ્ય છે.

ટીકા :- અહીં, શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણ વગેરે જ કરવાયોગ્ય છે એમ કહ્યું છે.

સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિ, પરદ્રવ્યથી પરારૂમુખ અને સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા, પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવ રહિત દેહમાત્ર પરિગ્રહના ધારી, પરમાગમરૂપી *મકરંદ ઝરતા મુખકમળથી શોભાયમાન હે મુનિશાર્દૂલ! (અથવા પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા મુખવાળા હે પદ્મપ્રભ મુનિશાર્દૂલ!) સંહનન અને શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ હોય તો મુક્તિસુંદરીના પ્રથમ દર્શનની ભેટસ્વરૂપ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ, નિશ્ચયપ્રાયશ્ચિત્ત, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન વગેરે શુદ્ધનિશ્ચયક્રિયાઓ જ કર્તવ્ય છે. જો આ દગ્ધકાળરૂપ (હીનકાળરૂપ) અકાળમાં તું શક્તિહીન હો તો તારે કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.

ગાથા-૧૫૪ ઉપર પ્રવચન

હવે ગાથા-૧૫૪. બહુ આકરી વાત કરી. બહુ ઝીણી વાત અને સૂક્ષ્મ કહી એટલે હવે કહે છે...

जदि सक्कदि कादुं जे पडिकमणादिं करेज्ज ज्ञाणमयं ।
सत्तिविहीणो जा जइ सदहणं चेव कायव्वं ।।१५४।।
કરી જો શકે, પ્રતિક્રમણ આદિ ધ્યાનમય કરજે અહો!
કર્તવ્ય છે શ્રદ્ધા જ, શક્તિવિહીન જો તું હોય તો. ૧૫૪.

આહાહા...! શું કહે છે?

ટીકા :- ‘અહીં, શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણ વગેરે જ કરવાયોગ્ય છે એમ કહ્યું છે.’ શુદ્ધ નિશ્ચયસ્વરૂપ, આનંદસ્વરૂપમાં લીનતા એ પ્રતિક્રમણ, એ પ્રત્યાખ્યાન, જે કહો એ. એ અહીંયા કહ્યું છે. છે? ‘અહીં, શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણ વગેરે...’ બહારની બધી દશાઓ. એ બધી કરવા યોગ્ય છે એમ કહ્યું છે. શુદ્ધનિશ્ચયધર્મધ્યાનસ્વરૂપ પ્રતિક્રમણ કરવા યોગ્ય છે. વ્યવહાર નહિ. આહાહા...! આવો ધર્મ હવે. સંપ્રદાયમાં આવું સાંભળ્યું હતું કોઈ દિ’ ‘કાનજીભાઈ’? દયા પાળો, વ્રત કરો, ભક્તિ કરો, અપવાસ કરો, પૌષધ કરો. આહાહા...! એટલે ધર્મ છે. જાવ. આહાહા...! પણ પ્રભુ એકકોર આખો પડ્યો રહ્યો ને. ત્રણલોકનો નાથ અનંત સત્તાનો ધણી, જેના એક સમયના જ્ઞાનમાં અનંતગુણની એક ગુણની એક પર્યાયમાં ત્રણકાળ ત્રણલોક, એની સામું જોતા જણાય એમ પણ નહિ, પોતામાં જણાય જાય છે. આહાહા...! એવી જે ચૈતન્યસત્તા, એની શ્રદ્ધા અને અનુભવ વિના આખું જગત તૃણ સમાન છે. આહાહા...!

‘સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિ,...’ મુનિરાજની મુખ્ય વાત કરી છે.

* મકરંદ = પુષ્પ-રસ; ફૂલનું મધ.

+ પ્રાદુર્ભાવ = પેદા થવું તે; પ્રાકટ્ય; ઉત્પત્તિ.

સ્વભાવિક વૈરાગ્ય. આત્મામાં આનંદ સિવાય, વૈરાગ્ય એટલે પુણ્ય-પાપથી પણ જ્યાં વિરક્ત (છે). પુણ્ય-પાપથી વિરક્ત એનું નામ વૈરાગ્ય. આખી દુનિયા તો બહાર રહી ગઈ અને અંદર પુણ્ય-પાપના બે ભાવથી વૈરાગ્ય-વિરક્ત. એનાથી વિરક્ત એટલે વૈરાગ્ય. આહાહા..! એવો સ્વભાવિક વૈરાગ્યરૂપી મહેલ, એની શિખર-ટોચ, એનો શિખામણિ. આહાહા..! ટોચનો શિખામણિ. આહાહા..!

‘વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિ, પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ..’ આહાહા..! ‘અને સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા,..’ આહાહા..! પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ. ત્રણલોકનો નાથ એમ કહે છે કે મારાથી પણ પરાઙ્મુખ. આહાહા..! હું પરદ્રવ્ય છું. તારું લક્ષ અમારા ઉપર જશે તો તને રાગ થશે. તારા સ્વરૂપમાંથી ખસી જઈશ. આહાહા..! આવી ચીજ છે. સંપ્રદાયમાં તો કોઈ દિ’ સાંભળી પણ નહોતી. અને અહીંયાં આવી તો આકરી લાગે. ઓલું બહારનું આ કરવું... આ કરવું.. આ કરવું... વાંચવું, વિચારવું, ફલાણું એ બધો વિકલ્પ છે. એકલો ચિદાનંદ નાથ. અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને આનંદ અને શાંતિનું દળ ધ્રુવ ભગવાનઆત્મા એની આગળ વિકલ્પથી માંડીને આખી દુનિયા તૃણ સમાન છે. આહાહા..!

‘સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિ, પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ...’ છે. આહાહા..! વૈરાગ્ય એને કહીએ, સ્વભાવિક વૈરાગ્ય એને કહીએ કે જે પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ છે, વિકલ્પથી પણ પરાઙ્મુખ છે તેને વૈરાગ્ય કહીએ. આહાહા..! બાયડી, છોકરા છોડ્યા ને દુકાન છોડી ને પૈસા છોડ્યા, સાધુ થયો માટે વૈરાગ્ય છે એમ નહિ. એ વૈરાગ્ય નહિ. આહાહા..! શુભ અને અશુભભાવ, એનાથી વૈરાગ્ય એટલે વિરક્તિ, એવો જે ‘સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના...’ ટોચ. આહાહા..! જેમાં પરદ્રવ્યની ગંધ ન મળે. આહાહા..! ‘પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ...’ પરમેશ્વરના પાંચ પદ, એનાથી પણ પરાઙ્મુખ છે. આહાહા..! વાત સાંભળવી આકરી પડે.

ભગવાન નિજ પ્રભુ, અનંત આનંદનું ધામ. ‘સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ.’ ‘શ્રીમદ્’માં આવે છે. ‘સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ’ આહાહા..! એવો જે ભગવાનઆત્મા, પરથી જેને વૈરાગ્ય છે અને સ્વ તરફની જેને લીનતા છે, સ્વ તરફની જેને ધગશ છે અને પર તરફથી જેને પૂર્ણ વૈરાગ્ય છે, એ પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ ‘અને સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા,..’ આહાહા..! આ ‘નિયમસાર’ આચાર્યે પોતાને માટે બનાવેલું છે. એકલું તત્ત્વ-માખણ! આહાહા..! વિકલ્પનો પણ જેને અવકાશ નથી. હું એક જ્ઞાયક છું એવા વિકલ્પને પણ જ્યાં અવકાશ નથી. તો એને ઠેકાણે આ દ્રવ્ય છે, આ ગુણ છે અને આ પર્યાય છે એ ત્રણ ભેદનો ત્યાં અવકાશ જ નથી. આહાહા..!

એવો ‘પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ અને સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા,..’ પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ-વૈરાગ્ય. સ્વદ્રવ્યમાં લીનતા, સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત. પોતાના આનંદ આદિ ગુણમાં નિષ્ણાત. પૂર્ણ જાણપણાવાળો નિષ્ણાત છે. માણસ નથી કહેતા? કે આ માણસ આમાં નિષ્ણાત છે. એમ

આત્મામાં નિષ્ણાંત છે. આહાહા..! સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાંત, પરદ્રવ્યથી પરાહુમુખ. અસ્તિ-નાસ્તિ કરી. આહાહા..! અહીં એક સામાયિક કરે, પોષો કરે. સમકિત વિનાનું ભાન. થઈ ગયો ધર્મ. આહાહા..! પ્રભુ! આવો મનુષ્યભવ (મળ્યો), એમાં આ ધર્મ મળ્યો. આ જો ન કર્યું અને સાંભળવા પણ મળ્યું નહિ અને એમાં એને બેઠું નહિ... આહાહા..! તો તો ભવનો અભાવ કરવાનું કાંઈ થયું નહિ. આહાહા..! કરવાનું એ છે.

પરદ્રવ્ય, સર્વ પરદ્રવ્ય. વિકલ્પથી માંડીને શબ્દો, દ્રવ્યશ્રુત, ભગવાન બધાથી પરાહુમુખ. એક સ્વદ્રવ્યની સન્મુખ. પરદ્રવ્યથી પરાહુમુખ, સ્વદ્રવ્યથી સન્મુખ. આહાહા..! નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા ‘પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવ રહિત...’ મુનિની વાત છે ને? મુનિની વાત કરે છે. પાંચ ઇન્દ્રિયને ગોપવી છે. ‘દેહમાત્ર પરિગ્રહના ધારી,...’ મુનિ એને કહીએ કે જેને એક શરીરમાત્ર છે. આહાહા..! એમાં એમ કહે, એ તો દિગંબર માને છે. અમારા શ્વેતાંબરમાં બીજું મનાય છે. એમ કહે છે. વસ્તુસ્થિતિ આ છે, ભાઈ! આખી દુનિયાથી પરાહુમુખ અને સ્વ તરફ સન્મુખ એવા મુનિને પરિગ્રહ ક્યાંથી હોય? આહાહા..!

‘પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવ...’ એટલે વિસ્તાર. પાંચ ઇન્દ્રિયના વિકલ્પોના વિસ્તારથી ‘રહિત દેહમાત્ર પરિગ્રહના ધારી,...’ મુનિ તો એક દેહમાત્ર પરિગ્રહ છે. એ શરીરમાત્ર (છે). ‘પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા મુખકમળથી...’ આહાહા..! પરમાગમરૂપી પુષ્પરસ. ફૂલનો જેમ રસ એમ રસ ઝરતા મુખકમળથી ‘શોભાયમાન...’ લ્યો! જોયું! પહેલું કહ્યું કે હું બધી ચીજોથી વિમુખ છું. અહીં ફક્ત વાણી એના મુખકમળમાંથી નીકળે છે, કહે છે. આહાહા..! ‘પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા મુખકમળથી...’ પરમાગમના રસ ઝરે છે. આહાહા..! જેમ પ્રભુમાંથી આનંદ ઝરે છે, એમ સાચા મુનિમાંથી સાચી મકરંદ-વાણી, ફૂલનો જેમ રસ હોય એમ વસ્તુનો સાર-રસ-માખણ ઝરે છે. આહાહા..! ફૂલમાં સુગંધ હોય છે ને? એમ સુગંધ જેના મુખમાંથી ઝરે છે. એનાથી જેનું શોભાયમાન મુખ છે. આહાહા..!

એવા ‘હે મુનિશાર્દૂલ!’ પોતાને કહે છે. હે મુનિશાર્દૂલ! અથવા ‘પરમાગમરૂપીમકરંદ ઝરતા મુખવાળા હે પદ્મપ્રભ મુનિ શાર્દૂલ!’ પોતે પોતાને કહે છે. આહાહા..! ‘સંહનન અને શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ હોય...’ સંઘયણ મજબૂત હોય, શક્તિના સહારા બધા અનુકૂળ હોય ‘પ્રાદુર્ભાવ = પેદા થવું તે; પ્રાકટ્ય; ઉત્પત્તિ.’ ‘તો મુક્તિસુંદરીના પ્રથમ દર્શનની...’ આહાહા..! મુક્તિરૂપી સુંદરીના પ્રથમ દર્શનની ‘ભેટસ્વરૂપ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ નિશ્ચયપ્રાયશ્ચિત, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન...’ એ ભેટ અને પ્રસન્ન (કરવાનું), ભેટવાનું સાધન છે. આહાહા..! ભાષા જ કેવી જાતની છે. ચોપડામાં આવી ન હોય, સાંભળવામાં આવી ન હોય. આહાહા..!

કહે છે કે ‘પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા...’ આહાહા..! એકલો આત્મરસ ઝરે છે, કહે છે. એની વાણીમાં આત્માની સન્મુખતાની જ વાત કરે છે, એમ કહે છે. મુનિ એને કહીએ કે જેને આત્માની સન્મુખતાની વીતરાગતા જ ઝરે. પરથી વિમુખતા, સ્વથી સન્મુખતા.

આહાહા...! એવા ‘પરમાગમરૂપી...’ પરમ આગમરૂપી પણ, હોં! એકલું આગમ નથી કહ્યું. પરમાગમ. સર્વજ્ઞ ભગવાન ત્રિલોકનાથે કહેલું. એ વાણી. આહાહા...! પાછળથી કોઈ કલ્પિત બનાવીને ભગવાનના નામ આપ્યા હોય (અને કહે) એ ભગવાનની વાણી છે. એ વાણી નહિ. આહાહા...!

‘પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા મુખવાળા હે પદ્મપ્રભ મુનિ શાર્દૂલ! સંહનન...’ એની વ્યાખ્યા કરી. ઉપર એનો અર્થ કર્યો છે, જુઓ! મુનિશાર્દૂલ પોતે. ‘સંહનન અને શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ હોય...’ કેવળજ્ઞનાદિ પ્રાપ્ત કરવાની એવી શક્તિ અંદરમાં ન હોય... આહાહા...! અરે...! ચારિત્ર પણ લેવાની શક્તિ ન હોય... આહાહા...! ‘નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ, નિશ્ચયપ્રાયશ્ચિત્ત, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન વગેરે શુદ્ધનિશ્ચયક્રિયાઓ જ કર્તવ્ય છે.’ કર્તવ્ય તો આ જ છે. પંચમઆરામાં પણ કરવું તો આ જ છે. આહાહા...! લબ્ધ કાળ છે તોપણ કરવાનું તો આ નિશ્ચય.

‘જો આ દગ્ધકાળરૂપ (હીનકાળરૂપ) અકાળમાં તું શક્તિહીન હો...’ આહાહા...! અંદરમાં નબળાઈ હોય. બચાવ કરીશ નહિ કે નબળાઈમાં આવું આવે તોપણ વાંધો નહિ. એમ બચાવ કરીશ નહિ. આહાહા...! છે? આહાહા...! ‘દગ્ધકાળરૂપ (હીનકાળરૂપ) અકાળમાં તું શક્તિહીન હો તો તારે કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.’ આહાહા...! નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન એ મુખ્ય કર્તવ્ય છે. બધું એકકોર મુકી દે, ભલે ન શક્તિ હોય તો. ચારિત્ર લેવાની શક્તિ ન હોય.. આહાહા...! પણ ભગવાન પરમાત્મતત્ત્વ જે ત્રિકાળી આનંદનો સાગર નાથ... આહાહા...! એવું જે પરમાત્મતત્ત્વ, નિજ પરમાત્મતત્ત્વ, હોં! ભગવાન પણ નહિ. તે ‘કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું...’ આહાહા...! એક જ નિજ પરમતત્ત્વ, પરમાત્મતત્ત્વ. આહાહા...! એનું ‘શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.’ એવું મુનિરાજ આમ કહે છે. ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’ કહે છે. મૂળ પાઠ છે ને? ‘સત્તિવિહીનો જા જહ્નુ સદ્ગુણં ચેવ કાયવ્વં’ શ્રદ્ધામાં ... ફેરફાર કરીશ નહિ કાંઈ. શ્રદ્ધામાં ફેરફાર કરીશ નહિ. એ તો આવું હોય, આમ પણ હોય, ફલાણું હોય, ઢીંકણું હોય. પંચમકાળ છે. વ્યવહાર જ અત્યારે મુખ્ય હોય. એવું આડુંઅવળું કરીશ નહિ, શ્રદ્ધા મિથ્યાત્વ થઈ જશે. ત્રણેકાળમાં સનાતન સત્ વીતરાગ વિકલ્પ વિનાનું તત્ત્વ છે તેની શ્રદ્ધા કરવાની તે જ છે. આહાહા...! છે?

‘નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું...’ શક્તિ ન હોય તો. ‘શ્રદ્ધાન જ...’ આહાહા...! એની શ્રદ્ધા તું પાકી રાખજે. અનુભવ આનંદનો નાથ હું છું, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર છું. હું વિકલ્પ અને એનો કર્તા નથી. મારા સ્વરૂપમાં સંસાર છે નહિ, એવી શ્રદ્ધા તું પાકી રાખજે, કહે છે. આહાહા...! પંચમકાળ ‘દગ્ધકાળ...’ દગ્ધકાળ ભાષા લીધી? આહાહા...! ‘દગ્ધકાળ (હીનકાળરૂપ)...’ દગ્ધનો અર્થ હીન લીધો. હીનકાળ, પંચમકાળમાં એટલે કે ‘અકાળમાં...’ આ કાળમાં. આહાહા...!

‘તું શક્તિહીન હો તો તારે કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.’ આહાહા...!

પોતે ભગવાન ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’ કહે છે અને ટીકાકાર ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ પણ કહે છે. મૂળ પાઠમાં છે. ‘જદિ સવ્કદિ કાદું જે’ જો સમર્થ હોય તો કરજે ‘પ્રતિક્રમણ આદિ નિશ્ચય ધ્યાનમય’ આવે છે ને ધ્યાનમય? ધ્યાનમય કરજે. ધ્યાન, નિજાનંદ ધ્યાન. ‘સત્તિવિહીણો’ ધ્યાનની શક્તિ રહિત હોય ‘સદ્ગુણં ચેવ કાયવ્વં!’ આહાહા...! બીજો બધો ફેર હોય ભલે પણ શ્રદ્ધામાં ફેર પાડીશ નહિ. આહાહા...! શ્રદ્ધા બરાબર રાખજે. વસ્તુ તો પૂર્ણાનંદનો નાથ સ્વાલંબે પ્રગટે છે તેને કોઈ અવલંબન છે નહિ. રાગાદિના અવલંબનથી અને વ્યવહારથી... આહાહા...! પરના અવલંબનથી કોઈપણ રીતે સ્વનું અવલંબન થાય એવું ત્રણકાળમાં છે નહિ. આ કાળમાં પણ એમ માનીશ નહિ. આહાહા...! દગ્ધકાળમાં, હીનકાળમાં પણ એમ માનીશ નહિ. આહાહા...!

પૂર્ણાનંદનો નાથ અંદર પ્રભુ, અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, તે પોતે પોતાની પર્યાય સ્વભાવથી જ પ્રગટ થશે. સ્વભાવિક વસ્તુ સ્વભાવથી જ પ્રગટ થાય એવી શ્રદ્ધા પાકી રાખજે. સ્વભાવિક વસ્તુ વિભાવ અને નિમિત્તથી પ્રગટ થાય, કાળ હળવો છે ને હલકો છે માટે, એમ માનીશ નહિ. માનીશ તો મરી જઈશ. આહાહા...! બચાવ કરીશ નહિ કાંઈ. થોડુંક તો આમ જોઈએ ને, થોડુંક તો આમ જોઈએ ને. કાંઈક થોડુંક તો ગુરુની મદદ જોઈએ ને? શાસ્ત્રની થોડીક મદદ જોઈએ ને? થોડુંક શાસ્ત્ર વાંચન કાંઈક વિશેષ હોય (તો થાય). એવું કાંઈ કરીશ નહિ.

મુમુક્ષુ :- થોડો હાથ હળવો કરવો, થોડો .. હળવો કરે તો સમાધાન થઈ જાય.

ઉત્તર :- હળવો-બળવો કાંઈ છે નહિ. હળવો જ આ છે.

ભગવાન ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’ કહે છે અને ‘પદ્મપ્રભમલધારિદેવ’ કહે છે. શક્તિ ન હોય તો ત્રણલોકના નાથ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, પૂર્ણ આનંદ અને પૂર્ણ શાંતિનો સાગર, એને અપૂર્ણ, વિકલ્પ અને અશુદ્ધ માનીશ નહિ. આહાહા...! શક્તિ ન હોય તો આને તો પૂર્ણ માનજે. એ તો મૂળ પહેલું કર્તવ્ય છે. આ કર્તવ્ય વિનાનું બીજું બધું કર્તવ્ય એકડા વિનાના મીંડા છે. આહાહા...! આવી વાત છે. કહો, ‘ધીયાજી’! આહાહા...!

પ્રભુ! તને શક્તિ ન હોય, કાળ હલકો છે, સાધન અને સંઘયણ મજબૂત ન હોય પણ આ તો રાખજે. આમાં કાંઈ સાધન ને સંઘયણ ને શરીરની ક્યાં જરૂર છે? વિકલ્પની પણ જ્યાં જરૂર નથી. વિકલ્પ તો પંચમકાળમાં થઈ શકે. આહાહા...! એનાથી પણ આત્મા થાય એ વાત રહેવા દેજે. શક્તિ વિહિન હોય તોપણ એ તો માનીશ જ નહિ. આહાહા...! એમ કહે છે. અલૌકિક વાતું છે. સાંભળવા મળવી મુશ્કેલ પડે. સંપ્રદાયમાં ક્યાં વાત છે? આહાહા...! બહારની ક્રિયા ને કાંઈક નગ્નપણું બરાબર હોય, બસ, વખાણ કરે, પછી પ્રશંસા કરે. આહાહા...! પણ મૂળ વસ્તુ, જે મૂળિયું જે ચૈતન્યમૂળ, જેનો ફાલ પાકે ત્યારે કેવળજ્ઞાન થાય. આહાહા...! એવું ચૈતન્ય મૂળ તત્ત્વ છે એ મહાસત્તા ત્રણકાળ ત્રણલોકને એક સમયમાં

જાણે એવી શક્તિવાળું તત્ત્વ છે. એવી અનંતી પર્યાયનો ધણી ભગવાન છે એક ગુણ, એવા અનંતાગુણનું તત્ત્વ, સત્ત્વ છે. એ તત્ત્વને માનવામાં હિણપ કરીશ નહિ. ત્યાં મોળપ કરીશ નહિ, ત્યાં બહાનું લાવીશ નહિ. કાંઈક બહાનું, આ જોઈએ, આમ જોઈએ, થોડુંક તો જોઈએ ને, ફલાણું તો જોઈએ ને. આહાહા...! બહુ સરસ ગાથા છે. આહાહા...!

આ ‘દગ્ધકાળરૂપ (હીનકાળરૂપ) અકાળમાં તું શક્તિહીન હો...’ આહાહા...! કારણ કે માર્ગ તો નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન અંતરમાં આનંદસ્વરૂપમાં રહેવું એ છે. કોઈ વિકલ્પ ને એ કોઈ વસ્તુ નથી. નિર્વિકલ્પ આનંદનો નાથ સાગર એ નિર્વિકલ્પપણે, વીતરાગભાવપણે પ્રગટે એ ધર્મ છે. વીતરાગપણે પ્રગટે, વીતરાગસ્વરૂપ છે એ ધર્મ છે. એવી વીતરાગપણાની પ્રતિક્રમણાદિની ક્રિયાની વીતરાગતા ન પ્રગટે તો આડોઅવળો ગોટો વાળીશ નહિ. શક્તિહીન હોય તો શ્રદ્ધા તો રાખજે. આહાહા...!

‘કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું...’ આહાહા...! ભગવાનનું ને પંચપરમેષ્ઠીનું નહિ. આહાહા...! કારણ કે એ તો પર છે. પરદ્રવ્યથી તો આ ભિન્ન છે. ‘કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ આહાહા...! કેવળ એટલે એક. નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું ‘શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.’ આહાહા...! ગજબ વાત કરી છે ને. શ્રદ્ધામાં જો ગોટા વાળ્યા કાંઈ તો મરી જઈશ. હાથ નહિ આવે ચોર્યાશીમાં. પહેલું કીધું હતું ને ‘અષ્ટપાહુડ’માં? ‘સિજ્ઞંતિ ચરિય□ાહ્વા દંસણ□ાહ્વા ણ સિજ્ઞંતિ’ (ગાથા-૩). આહાહા...! ચારિત્ર ભ્રષ્ટ હશે એ સિઝશે, પણ શ્રદ્ધામાં કાંઈ ફેરફાર આવ્યો તો ભ્રષ્ટમાં ભ્રષ્ટ (છે). દર્શનભ્રષ્ટ, જ્ઞાનભ્રષ્ટ છે, ચારિત્રભ્રષ્ટ છે. ત્રણેય ભ્રષ્ટ છે. આ લીધું છે. પહેલા અધ્યાયમાં. દર્શનભ્રષ્ટ છે એ જ્ઞાનભ્રષ્ટ, ચારિત્રભ્રષ્ટ ત્રણે ભ્રષ્ટ છે અને ચારિત્રભ્રષ્ટ છે એ દર્શનભ્રષ્ટ નથી. એ મુક્તિને પામશે. ચારિત્રભ્રષ્ટને ખ્યાલ છે કે મારા ખ્યાલમાં કયાશ છે. પણ શ્રદ્ધામાં જો કાંઈ ફેર પાડ્યો તો ચોર્યાશીના અવતારમાં મરી જઈશ. આહાહા...! છે ને? ચારિત્રભ્રષ્ટ શબ્દ એવો છે. ‘સિજ્ઞંતિ ચરિય□ાહ્વા’.

અહીં કહે છે એ ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’નું કથન છે. આહાહા...! ત્યાં પણ ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’નું કથન છે. ચારિત્રભ્રષ્ટ ‘સિજ્ઞંતિ’. આહાહા...! એ જ એનો અર્થ એ કહે છે. શક્તિ ઓછી હોય, ચારિત્ર ન હોય... આહાહા...! શ્રદ્ધામાં ગોટા વાળીશ નહિ ક્યાંય. એકેય પડખું ક્યાંય પોલું અને પોચું કરીશ નહિ ક્યાંય. આહાહા...! ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ ‘કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વ...’ એમ શબ્દ લીધો છે. કેવળ એક નિજ પરમાત્મતત્ત્વ. આહાહા...!

‘શક્તિહીન હો તો તારે કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.’ આહાહા...! પાઠમાં છે ને? ‘જદિ સવ્કદિ કાદું જે’ ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’નું. શક્તિ હોય તો કરજે. ‘પલિકમણાદિં કરેજ્જ જ્ઞાણમયં’ ધ્યાનમય, આનંદમય. અતીન્દ્રિય આનંદમાં મસ્ત થવું તે પ્રતિક્રમણ અને પલિકમણું છે. એ પચખાણ છે. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો ઊભરો કરવો, અતીન્દ્રિય આનંદની ભરતી લાવવી એનું નામ પ્રતિક્રમણ અને પ્રત્યાખ્યાન છે. એ શક્તિ જો હોય

તો કરજે. 'સત્તિવિહીણો જા જડ સદ્દહણં ચેવ કાયવ્વં।' જતિને એમ કહે છે. આહાહા...! બાપુ! શક્તિ ન હોય, પ્રભુ! પણ જેવું છે તેમાં ક્યાંય પોણી સોળ આની શ્રદ્ધામાં ફેર પાડીશ નહિ. ક્યાંય જો શ્રદ્ધાનું શલ્ય ઊંડું રહી ગયું તો સંસારમાં રખડતા પત્તો નહિ થાય. આહાહા...! ચોર્યાશીના અવતારમાં રખડશે. ઓહોહો...! આવી વાત મૂકી છે!

પોતે પોતાને માટે બનાવ્યું છે. આ સૂત્ર પોતે પોતા માટે બનાવ્યું છે. કાંઈપણ એમ કે મોળપ હોય તોપણ બચાવ કરીશ નહિ. આહાહા...! વસ્તુ તો ત્રિકાળી ચિદાનંદ પ્રભુ છે. તેને અવલંબે જ મુક્તિનું શરણ છે, મુક્તિની ઉત્પત્તિ છે, મુક્તિના માર્ગની ઉત્પત્તિ છે. ત્રિકાળી ભગવાનને શરણે જ મુક્તિના માર્ગની ઉત્પત્તિ છે. આહાહા...! અને પૂર્ણતા પણ તેને શરણે જ છે. બીજો કોઈ રસ્તો છે નહિ. આહાહા...! મુનિરાજ આવી વાત કરે. 'કુંદકુંદાચાર્ય'. ચારિત્ર ન હોય કદાચિત્, અરે...! ત્યાં સુધી (કે) ચારિત્રભ્રષ્ટ હોય. આહાહા...! શ્રદ્ધામાં ભ્રષ્ટ ન થાય તો એ મુક્તિ પામશે. કારણ કે એના ખ્યાલમાં છે કે આ દોષ છે. એ દોષ ટાળશે. એના ખ્યાલમાં છે કે આ દોષ છે. જેને જે વસ્તુ છે તેનો ખ્યાલ પણ નથી અને ક્યાંક.. ક્યાંક.. ક્યાંક.. શલ્યમાં અટક્યો છે... આહાહા...! 'શાંતિભાઈ'! આવી વાતું આવી નથી. ત્યાં 'મુંબઈ'માં આવું નીકળે એવું નથી. આહાહા...! 'મુંબઈ'માં ઝીણું પડે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- શ્રદ્ધાને પકડી રાખવી.

ઉત્તર :- હા. ભગવાનને પકડજે. સનાતન જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ, વીતરાગમૂર્તિ નિર્વિકલ્પ સત્તા અનાદિઅનંતની મોટી અનંતગુણની ખાણ, એની શ્રદ્ધા રાખજે. બીજું બધું ભલે મોળું પડી જાય પણ એ શ્રદ્ધા છોડીશ નહિ. આહાહા...! (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)